

А.О. Федорченко

ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», Слов'янськ

e-mail: nastyaf201474@gmail.com

Науковий керівник – Кадубовський О.А.,

кандидат фізико-математичних наук, доцент

ПРО ОДИН ТИП ЗАДАЧ НА РОЗФАРБУВАННЯ, ЗАСТОСУВАННЯ ПРИНЦИПУ ДІРІХЛЕ ТА СУМІЖНІ ПИТАННЯ

Добре відомо, що за допомогою принципу Діріхле зазвичай доводять існування певного об'єкту, не наводячи в явному вигляді алгоритм його знаходження чи побудови. «Это даёт так называемое неконструктивное доказательство – мы не можем сказать, в какой именно клетке сидят два зайца, а знаем только, что такая клетка есть» [1].

Одним з прикладів задач на розфарбування певної кількості клітин прямокутної клітчастої області, при якій в зазначеній області завжди існує фігура, яка містить щонайменше фіксовану кількість зафарбованих клітин є наступна задача: «У прямокутнику 5×6 зафарбовано (певні) 19 клітинок. Доведіть, що в ньому можна знайти квадрат 2×2 , у якому зафарбовано не менше трьох клітинок».

Найбільш поширена помилка учнів під час розв'язування зазначеного типу задач полягає у представленні конкретного способу (напр., зображених на рис. 1 і 2) розфарбування (з такою «максимальною» кількістю розфарбованих клітинок, при якій є відсутньою фігура, яка містить щонайменше фіксовану кількість зафарбованих клітин) та «відстоюванні» (абсолютно) правильної тези про те, що зафарбування будь-якої з решти нерозфарбованих клітинок призведе до появи зазначеної фігури.

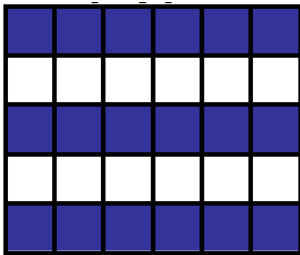

Рис. 1

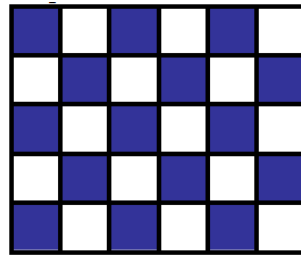

Рис. 2

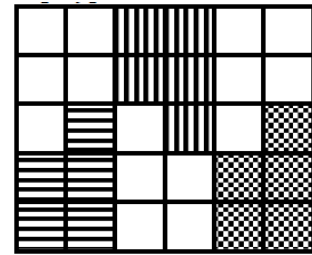

Рис. 3

Помилковість таких міркувань полягає в тому, що саме для зазначеного способу розфарбування клітин – це дійсно так, і зазначена за умовою задачі фігура існує. Проте умовою задачі передбачається будь-який спосіб розфарбування (певних) 19 клітинок.

З класичним підходом до розв'язання наведеної задачі можна ознайомитися в [1, С. 8], де пропонується спосіб розбиття прямокутної області на 6 однакових фігур, зображених на рис. 3, з подальшим застосуванням принципу Діріхле. В [5, С. 40-41] цю задачу запропоновано розв'язати ще й наступним чином:

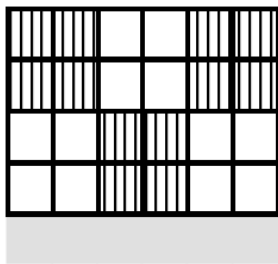

Рис. 4

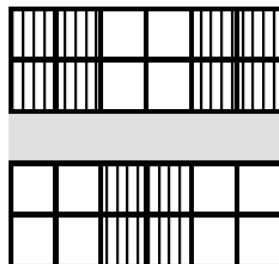

Рис. 5

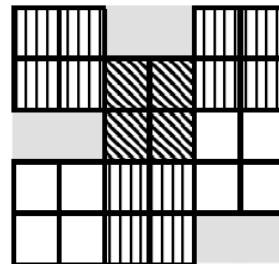

Рис. 6

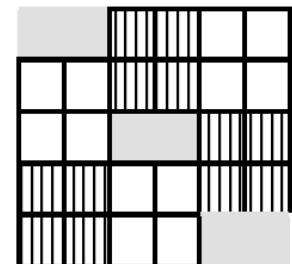

Рис. 7

У прямокутнику 5×6 **зафіксуємо** («видалимо») 6 клітин в один зі способів, зображених на рис. 4 – 7, а інші клітини прямокутника розіб'ємо на 6 квадратів 2×2 у відповідний спосіб. Тоді при довільному розфарбуванні 19 клітин у прямокутнику 5×6 серед клітин 6 квадратів 2×2 зафарбованих виявиться щонайменше $19 - 6 = 13$ клітин. Оскільки $13 = 6 \times 2 + 1$, то за принципом Діріхле серед 6 зазначених квадратів 2×2 знайдеться принаймні один, в якому буде зафарбовано щонайменше три клітинки.

Задачі зазначеного типу зустрічаються і з наступним формулюванням «У квадраті розміром 5×5 зафарбували (певні) 16 клітинок. Доведіть, що в ньому знайдеться фігурка виду

всі клітинки якої будуть розфарбованими».

Як з'ясувалося ([4, С. 183], [2, С. 13], [5, С. 41]), при їх розв'язанні також можна застосувати аналогічний підхід, а саме: у квадраті 5×5 **зафіксуємо** («видалимо») 3 клітинки в один зі способів, зображених на рис. 8 – 10, а інші клітинки квадрата розіб'ємо на 6 фігур (4 квадрати 2×2 та 2 триклітинкові фігурки наведеного вище виду) у відповідний спосіб та застосуємо принцип Діріхле.

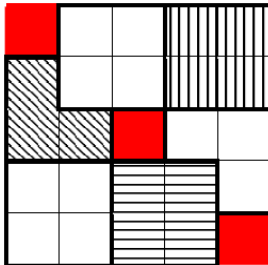

Рис. 8

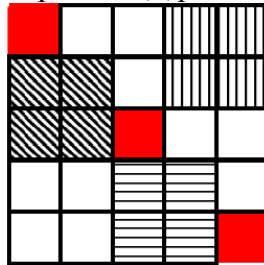

Рис. 9

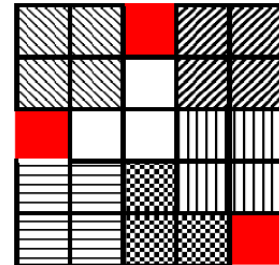

Рис. 10

Маємо своїм приємним обов'язком також відзначити, що останню задачу (за № 9.7 (10)) в [3, С. 77] розв'язано методом від супротивного.

Література

1. Андреев А.А., Горелов Г.Н., Люлев А.И., Савин А.Н. Принцип Дирихле. Учебное издание. Серия А: Математика. Вып. 1. – Самара: Пифагор, 1997. – 21 с.
2. Вороний О.М. Готуємось до олімпіад з математики. – Х. : Вид. група «Основа», 2009. – 255 с.
3. Ясінський В.А. Задачі математичних олімпіад та методи їх розв'язання. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2005. – 208 с.
4. Сборник материалов математических олимпиад: 906 самых интересных задач и примеров с решениями / [Р. И. Довбыш, Л. Л. Потемкина, Н. Л. Трегуб и др.] – Донецк: ООО ПКФ «БАО», 2005. – 336 с.
5. Олімпіадні задачі: розв'язання задач II етапу Всеукраїнської учнівської олімпіади з математики – 2019 : навчальний посібник / О.А. Кадубовський, Б.Б. Беседін. Слов'янськ : вид. центр «Маторін», 2020. 88 с.

Анотація. Федорченко А. О. Про один тип задач на розфарбування, застосування принципу Діріхле та суміжні питання.

Дане повідомлення присвячене задачам на розфарбування певної кількості клітин прямокутної клітчастої області, при якій в зазначеній області існує фігура, яка містить щонайменше фіксовану кількість зафарбованих клітин. Акцентується увага на найбільш поширеній помилці учнів під час розв'язування зазначеного типу задач та наведено можливі способи їх розв'язання.

Ключові слова: задачі на розфарбування клітчастої області, принцип Діріхле.